

Men ziet: ook buiten Amsterdam weigerden vele Joden, zich te melden voor deportatie – en zulks na de dreigementen welke *Het Joodse Weekblad* op 7 augustus gepubliceerd had. 'In de regel is er overal 10 tot 25 % opgekomen' – wij haalden die woorden aan. Misschien gold dat vooral voor de kleinere plaatsen. Intussen bevestigen de verspreide cijfers die wij weergaven, toch wel onze algemene conclusie. In Rotterdam kwam bij het eerste transport twee-derde op, bij het tweede een-derde, in Den Haag bij het eerste transport 30 %, in Limburg 50 %, in Eindhoven 14 %. Deze cijfers tonen aan dat als regel vele, en vaak de meeste van de voor deportatie opgeroepen Joden weerstand boden zowel aan de Duitse dreigementen als aan de pressie van de Joodse Raad en de oproepen eenvoudig naast zich neerlegden. Sommigen vluchtten buitenslands of doken onder. Het was voor *IV B 4* en de *Zentralstelle* van meet af aan moeilijk geweest, de trein Westerbork-Auschwitz gevuld te krijgen; dat werd steeds moeilijker. Ter completering werd in juli een deel van de oorspronkelijke bewoners van Westerbork (Duitse vluchtelingen) naar Auschwitz gezonden alsmede ruim driehonderd Joodse gevangenen uit het concentratiekamp Amersfoort.¹ In augustus bracht men alle Joden die in Nederlandse gevangenis hun straf uitzaten, naar Westerbork over²; hetzelfde deed men met vele honderden personen uit de Joodse werkkampen aan wie, met inschakeling van de Joodse Raad (die zich hier veel moeite voor gaf), hun gezinnen toegevoegd werden. Er werden in totaal onder het 'oude systeem', d.w.z. tot en met het transport van 31 augustus, dertienduizenddriehonderdzeven-en-dertig Joden uit Westerbork naar het vernietigingskamp Auschwitz gevoerd.

Het is onze indruk (en het ligt, gezien het bovenstaande, eigenlijk voor de hand) dat het 'nieuwe systeem' (niet laten melden, maar na acht uur 's avonds thuis ophalen) van Amsterdam spoedig tot het gehele land uitgebreid werd en dat daarbij, als in de hoofdstad, in de overige grote steden aanvankelijk de normale gemeentepolitie ingeschakeld werd. De eerste keer dat zulks in

¹ Van eind november '42 af werden alle Joodse 'strafgevallenen' krachtens een bevel van Harster, de *Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD*, steeds naar Westerbork gezonden; zij moesten dan met prioriteit in de trein naar Auschwitz ingedeeld worden. Deze 'strafgevallenen' waren de enigen omtrent wie bericht van overlijden naar Nederland gezonden werd. ² Het transport van de 'normale' Joodse gevangenen uit Nederland vond plaats nog voordat in Duitsland een overeenkomstige regeling gold. Deze werd eerst op 18 september '42 getroffen in een gesprek tussen Himmler en de *Reichsjustizminister* dr. G. Thierack, met de beperking dat zij alleen gold voor diegenen die tot gevangenisstraf langer dan drie jaar veroordeeld waren. In maart '43 werd bepaald dat zij die tot een kortere straf veroordeeld waren, na afloop van de straftermijn naar Auschwitz of Majdanek gezonden moesten worden.